

PŘÍKLADY PRO VÝBĚR ZÁSADNÍHO VZDĚLÁVACÍHO OBSAHU

Zeměpis (geografie)

1. Co je v zeměpisném vzdělávání zásadní?

V zeměpisném vzdělávání je v oblasti základního vzdělávání zásadní zajišťovat propojení přírodních, společenskovedních, kulturních, technických a dalších poznatků souvisejících s místem, s prostředím, s prostorem a časem. Integrovaná a zároveň integrující úloha zeměpisu ve školním vzdělávání má svůj zásadní význam především v rozvoji, formování a podpoře udržitelného rozvoje, environmentální a globální výchovy.

2. Jak vybrat zásadní vzdělávací obsah pro zeměpisné vzdělávání?

Při výběru zásadního vzdělávacího obsahu se zaměřte na témata, která podporují osvojování kompetencí v přírodní, environmentální, sociální, hospodářské a kulturní sféře, podle nichž se žáci učí chovat a jednat jako informovaní a odpovědní občané.

Dále zvažujte šíři, hloubku a obtížnost osvojovaných vědomostí, dovedností a postojů. To, co je zásadní, mohou přiblížit například [Standardy pro základní vzdělávání – Zeměpis \(Geografie\)](#). Návodné mohou být také [Metodické komentáře a úlohy ke Standardům pro základní vzdělávání – Zeměpis](#), kde jsou popsány a ilustrovány tři úrovně obtížnosti úloh (minimální, optimální a excelentní).

Výběr zásadního vzdělávacího obsahu je možné si ukázat na příkladu očekávaného výstupu *Z-9-7-02 žák aplikuje v terénu praktické postupy při pozorování, zobrazování a hodnocení krajiny*. Je možné, že si ve školní praxi kladete otázky: *Které geografické informace ve vztahu k pozorované krajině vybrat, aby se vycházelo z nejbližších zkušeností žáků?* Tyto otázky směřují k tomu, jak vybrat ze vzdělávacího obsahu zeměpisu to zásadní. Prakticky mohou pomoci například Standardy pro vzdělávací obor Zeměpis a Metodické komentáře ke Standardům. Indikátory, které jsou jejich součástí, totiž konkretizují obsah očekávaných výstupů z RVP ZV a pomáhají stanovit minimální úroveň jejich zvládnutí. Výše zmíněný očekávaný výstup je konkretizován například těmito indikátory:

1. žák rozliší a popíše konkrétní objekty, jevy a procesy ve sledované krajině
2. žák zobrazí pozorované objekty do jednoduchého náčrtu, do tištěné nebo elektronické mapy
3. žák porovná změny v pozorované krajině na základě vybraných historických a současných zdrojů informací
4. žák charakterizuje objekty v krajině podle určitých příslušných kategorií (poloha, vzhled, znaky, funkce)
5. žák se při popisu sledované krajiny vyjádří správně odbornou geografickou terminologií

V daném tématu lze k očekávanému výstupu jako zásadní označit pojmy: krajina, místní krajina, poloha a vzhled krajiny, znaky a funkce krajiny, přírodní krajina, kulturní krajina. Cílem je rozpoznat podstatu základních pojmů a při řešení dílčích charakteristik pozorované krajiny se opírat o konkrétní místní příklady.

Zvolenými učebními činnostmi pro zásadní charakteristiky a reálie místní krajiny jsou cvičení a pozorování v terénu místní krajiny, výsledky žákova pozorování spojená se samostatným vyjadřováním žáka, práce s mapami místní krajiny, čtení dostupných zdrojů s porozuměním, diskuzní aktivity nad zdroji, porovnávání informací v dostupných digitalizovaných zdrojích a značení charakteristik krajiny

v doplňovacích úlohách. Lze doporučit, aby žáci pracovali ve skupinách i ve dvojicích, je vhodné využívat krátkodobé školní projekty spojené s terénní praxí či geografickými školními exkurzemi.

3. Ilustrativní příklad s komentářem

Součástí Metodických komentářů a úloh ke Standardům pro základní vzdělávání jsou ilustrativní příklady úloh pro žáky. Právě tyto příklady mohou ukázat hloubku a šířku vzdělávacího obsahu a mohou pomoci s výběrem toho, co je zásadní.

Požadovanou hloubku, šíři a zaměření zásadního vzdělávacího obsahu může ukázat tato ilustrativní úloha na minimální úrovni s vazbou na 4. indikátor uvedeného očekávaného výstupu:

Pozoruj krajinu okolí svého bydliště nebo školy a posuzuj ji z různých hledisek. Zakroužkuj v tabulce charakteristiky, které jsou pro krajinu okolí tvého bydliště typické. Pokud máš k dispozici vhodnou mapu (například topografickou nebo turistickou), můžeš ji k posouzení rovněž použít.

Naše krajina:

I.			
a) je vyvýšeninou	b) leží ve sníženině	c) leží v údolí	d) leží na plošině
II.			
a) leží v rovině	b) je pahorkatinou	c) je vrchovinou	d) je horská
III.			
a) je přírodní krajinou	b) je kulturní krajinou	c) je devastovaná	d) je to obnovená krajina

IV.
a) je převážně rekreační
b) má převážně průmyslový charakter
c) převažují v ní lesní plochy hospodářsky využívaných lesů
d) je zemědělská
e) má jiný nebo smíšený charakter – nelze ji jednoznačně zařadit do žádné z předchozích kategorií

Komentář k úloze na minimální úrovni:

Z hlediska úrovně osvojení znalostí a dovedností k tématu místní krajiny se jedná o poznání a zapamatování zásadních pojmů, o porozumění charakteristikám krajiny, o interpretaci zásadních reálií místní krajiny. Nejedná se tedy o skutečnou a podrobnou SWOT analýzu vybavy místní krajiny, není třeba se žáky vést zásadní obtížná diskusní témata směřující k podrobnějším socioekonomickým charakteristikám či perspektivám místní krajiny. Tyto aktivity je vhodné následně rozvíjet na úrovni střední školy. Úloha na minimální úrovni je zaměřena na jednoduchou charakteristiku krajiny v okolí žákova bydliště. Cílem úlohy je to, aby žák dokázal pomocí správné terminologie porozumět přírodní tvářnosti pozorované krajiny a charakterizovat to, co vidí ve svém okolí (jakou má krajina polohu, jaký vzhled, jaké znaky, jakou funkci...). Pro zjednodušení postupu jsou dopředu dána kritéria, z nichž žák vybírá a tím krajinu hodnotí. Žáci mohou na základě údajů z tabulky vytvořit následně jednoduchou textovou charakteristiku pozorované krajiny. Tabulka s údaji jim k tomu umožňuje strukturovat a držet osnovu záznamu.

Odkazy na informační zdroje

[Standardy pro základní vzdělávání – Zeměpis \(Geografie\)](#) (včetně indikátorů, které stanovují minimální úroveň zvládnutí očekávaných výstupů)

[Metodické komentáře a úlohy ke Standardům pro základní vzdělávání – Zeměpis](#) (včetně nastavení úrovně obtížnosti a okomentovaných ilustrativních úloh)